

STUDIJŲ DALYKO (MODULIO) APRAŠAS

Dalyko (modulio) pavadinimas	Kodas
Demografija ir socialinė geografija	

Dėstytojas (-ai)	Padalinys (-iai)
Koordinuojantis: prof. dr. Dovilė Krupickaitė Kitas (-i): prof. dr. Jurgita Mačiulytė	VU CHGF Geografijos ir kraštotvarkos katedra Adresas: M. K. Čiurlionio g. 21, LT-03101

Studijų pakopa	Dalyko (modulio) lygmuo	Dalyko (modulio) tipas
Pirmoji	–	Pasirenkamas

Įgyvendinimo forma	Vykdyimo laikotarpis	Vykdyimo kalba (-os)
Auditorinė	IV semestras	Lietuvių

Reikalavimai studijuojančiajam	
Išankstiniai reikalavimai: Nėra	Gretutiniai reikalavimai (jei yra): Nėra

Dalyko (modulio) apimtis kreditais	Visas studento darbo krūvis	Kontaktinio darbo valandos	Savarankiško darbo valandos
5	134	80	54

Dalyko (modulio) tikslas: studijų programos ugdomos kompetencijos		
Demografijos dalyko tikslas – išugdyti šias kompetencijas: a) demografinių ir pasaulio gyventojų struktūros ir procesų žinias ir suvokimą, b) gebėjimą naudoti pagrindinius gyventojų analizės metodus, c) žodinio, vizualinio ir tekstinio atliktos analizės pristatymo įgūdžius, d) kritišką mąstymą ir vertinimą.		
Dalyko (modulio) studijų rezultatai	Studijų metodai	Vertinimo metodai
Įsisavins demografijos ir gyventojų geografijos bendrųjų pagrindų žinias: pagrindines demografijos sąvokas, metodus, gyventojų struktūros ir kaitos dėsningumus bei gyventojų teritorinės sklaidos principus bei problemas, įgis teorinį pagrindą tolimesnėms visuomeninių procesų studijoms.	Probleminis dėstymas, vaizdinės (kartografinės, grafinės) medžiagos analizė, grupės diskusija, literatūros analizė.	Egzaminas
Gebės parengti ir žodžiu, vizualiai (skaidrių pranešimas) bei raštu (referatas) pristatyti pasirinktos šalies demografinę ir geografinę gyventojų analizę.	Tiriamieji metodai (informacijos paieška, statistikos duomenų analizė, literatūros šaltinių analizė), pranešimo rengimas ir pristatymas, informacijos ir analizės apibendrinimas bei pateikimas raštu.	Atsiskaitymas per seminarus ir referatas (pasirinktos šalies demografinė analizė)

Demografija

Temos	Kontaktinio darbo valandos	Savarankiškų studijų laikas ir užduotys
-------	----------------------------	---

	Paskaitos	Konsultacijos	Seminarai	Pratybos	Laboratoriniai darbai	Praktika	Visas kontaktinis darbas	Savarankiškas darbas	Užduotys
Įvadas į dalyką. Dalyko specifika ir literatūra.	1						1		
1. DEMOGRAFIJOS SAMPRATA IR METODOLOGIJA	5						5	5	
1.1. Demografijos samprata. Demografijos apibrėžimas, tyrimo objektas, tikslai ir uždaviniai, struktūra. Demografijos ryšys su kitais mokslais. Demografija ir gyventojų geografija. Demografijos raidos bruožai. Lietuvos demografija.	1						1	1	literatūros analizė
1.2. Gyventojų teorijos. Gyventojų teorijos samprata. Ankstyvieji požiūriai į gyventojus. T. R. Malthusas ir jo teorija. Šiuolaikinės gyventojų teorijos. Demografinio perėjimo/ revoliucijos teorija.	1						1	1	
1.3. Duomenys apie gyventojus. Demografijos metodologijos ypatumai. Pagrindiniai gyventojus aprašantys rodikliai. Gyventojų apskaitos ir tyrimo būdai. Gyventojų surašymų reikšmė ir metodologijos ypatumai. Gyventojų surašymai pasaulyje ir Lietuvoje. Einamoji gyventojų statistika, atrankiniai gyventojų tyrimai.	1						1	1	
1.4. Gyventojų tyrimo metodai. Demografinė statistika, demografinės lentelės. Demografiniai modeliai ir prognozavimas. Grafoanalitiniai metodai demografijoje (gyventojų amžiaus ir lyties piramidė ir kt.). Gyventojų pasiskirstymo analizės būdai. Kartografiniai metodai demografijoje, demografinis rajonavimas.	1						1	1	
1.5. Demografinė politika. Demografinės politikos samprata, tikslai, formos ir priemonės. Demografinės politikos pasaulyje raida. Šiuolaikinės demografinės politikos ypatumai.	1						1	1	
2. GYVENTOJŲ SKAIČIUS IR JO KAITA.	1		1				2	1	
Gyventojų skaičiaus kaitos rodikliai ir dėsniumai. Pasaulio gyventojų skaičiaus kaita, demografinis sprogimas. Pasaulio gyventojų skaičiaus kaitos perspektyvos. Lietuvos gyventojų skaičiaus kaita.	1		1				2	1	
3. DEMOGRAFINĖ GYVENTOJŲ STRUKTŪRA	7		3				10	3	
3.1. Demografinės gyventojų struktūros samprata. Gyventojų struktūros apibrėžimas, kategorijos, veiksniai.	1						1		
3.2. Gyventojų amžiaus ir lyties struktūra. Gyventojų lytinė struktūra, ją aprašantys rodikliai, formuojantys veiksniai, kaitos dėsniumai. Gyventojų lytinė struktūra pasaulyje ir Lietuvoje. Gyventojų amžiaus struktūra, ją aprašantys rodikliai, tipai, formuojantys veiksniai, kaitos dėsniumai. Gyventojų senėjimas. Gyventojų amžiaus struktūra pasaulyje ir Lietuvoje.	2		1				3	1	literatūros analizė, skaidrių pranešimas, diskusija, referato ruošimas, papildymai seminaro tema
3.3. Gyventojų sveikata. Gyventojų sveikatos apibrėžimas, ją aprašantys rodikliai, formuojantys veiksniai, kaitos dėsniumai. Gyventojų sveikata pasaulyje ir Lietuvoje.	2		1				3	1	
3.4. Šeima ir namų ūkis. Santuokinis gyventojų statusas, santuokos ir ištuokos. Šeimos apibrėžimas, funkcijos ir raidos etapai. Pagrindinės šeimos charakteristikos, šiuolaikinė šeima. Namų ūkio samprata, šiuolaikinio namų ūkio ypatumai. Šeima ir	2		1				3	1	

namų ūkis Lietuvoje.									
4. NATŪRALIOJI GYVENTOJŲ KAITA	7		2					9	4
4.1. Natūraliosios gyventojų kaitos samprata. Natūraliosios gyventojų kaitos apibrėžimas, rodikliai, veiksniai, kaitos dėsniumai. Demografinis perėjimas.	1							1	1
4.2. Generatyvinio elgesio teorijos ir modeliai. Generatyvinio elgesio teorijų samprata ir raida. Naujoji namų ūkio ekonomijos teorija. Vaikų vertės koncepcija.	2							2	1
4.3. Gimstamumas ir šeimos politika. Gimstamumas, jo rodikliai, veiksniai, ryšys su kitais demografiniais reiškiniais. Gimstamumo kaitos pasaulyje ir Lietuvoje tendencijos. Šeimos politika, jos patirtis pasaulyje ir Lietuvoje.	2		1					3	1
4.4. Mirtingumas ir sveikatos politika. Mirtingumas, jo rodikliai, veiksniai, ryšys su kitais demografiniais reiškiniais. Mirtingumo kaitos pasaulyje ir Lietuvoje tendencijos. Epidemiologinio perėjimo modelis. Sveikatos politika, jos patirtis pasaulyje ir Lietuvoje.	2		1					3	1
5. MIGRACINĖ GYVENTOJŲ KAITA	7		2					9	5
5.1. Migracijos samprata. Migracijos apibrėžimas, veiksniai ir tipai. Migracijos rodikliai, migracijos saldo. Migracijos reikšmė, ryšys su kitais demografiniais reiškiniais. Migracijos kaitos pasaulyje ir Lietuvoje tendencijos.	2							2	1
5.2. Migracijos teorijos ir modeliai. Migracijos teorijų samprata ir raida. Neoklasikinė migracijos teorija. Mikroekonominės terijos.	2							2	1
5.3. Emigracija. Emigracijos apibrėžimas, veiksniai ir tipai. Emigracijos rodikliai, reikšmė, ryšys su kitais demografiniais reiškiniais. Emigracijos kaitos pasaulyje ir Lietuvoje tendencijos.	1		1					2	1
5.4. Imigracija. Imigracijos apibrėžimas, veiksniai ir tipai. Imigracijos rodikliai, reikšmė, ryšys su kitais demografiniais reiškiniais. Imigracijos kaitos pasaulyje ir Lietuvoje tendencijos.	1		1					2	1
5.5. Migracijos valdymas ir politika. Migracijos politikos samprata. Emigracijos politika. Imigracijos politika. Migracijos politikos patirtis pasaulyje ir Lietuvoje.	1							1	1
6. TERITORINĖ GYVENTOJŲ SKLAIDA IR URBANIZACIJA	3							3	2
6.1. Gyventojų ir demografinių rodiklių teritorinė sklaida. Žmonijos kilmė, gyventojų sklaidos pasaulyje raida. Gyventojų teritorinės sklaidos veiksniai ir jų kaita. Žemės ir teritorijos talpumo problema. Gyventojų tankumas, jo ryšys su demografiniais reiškiniais. Gyventojų tankumo kaita pasaulyje ir Lietuvoje.	2							2	1
6.2. Urbanizacijos demografiniai aspektai. Urbanizacijos samprata, rodikliai bei raidos dėsniumai. Demografinių reiškinų skirtumai mieste ir kaime. Urbanizacijos pasaulyje ir Lietuvoje ypatumai bei perspektyvos	1							1	1
7. PASIRUOŠIMAS EGZAMINUI IR JO LAIKYMAS									2
Iš viso	32		8					40	27

literatūros analizė, skaidrių pranešimas, diskusija, referato ruošimas, papildymai seminaro tema

literatūros analizė, skaidrių pranešimas, diskusija, referato ruošimas, papildymai seminaro tema

literatūros analizė

Vertinimo strategija	Svoris proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai
-----------------------------	---------------------	----------------------------	-----------------------------

Atsiskaitymas per seminarus / -ą ir referatas (pasirinktos šalies demografinė analizė)	40	Atsiskaitymas / -ai per seminarus / -ą nurodytomis temomis ir referatas, pateikiamas per paskutinį seminarą.	<p>Vertinama 10 balų sistemoje, atkirai atsiskaitymai / -as per seminarus / -ą ir referatas, vedant galutinį pažymį dauginami iš svorio koeficientų 0,2 (po 20%).</p> <p>Seminarams kiekvienas studentas atkirai arba su grupe pagal pateiktą planą pasirengia ir papasakoja auditorijoje (skaidrių pranešimas) apie pasirinktos šalies atitinkamą demografinį aspektą, demografinę problemą, vėliau pagal šią medžiagą parengia referatą.</p> <p>Vertinamas atsiskaitymas (jeigu keli atsiskaitymai, tuomet kiekvienas, iš gautų pažymių vedamas vidurkis), taip pat referatas (atskiras pažymys). Skaidrių pranešimo vertinami šie aspektai:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizės išsamumas ir problematikos suvoktumas (iki 3 balų), – medžiagos pateikimo nuoseklumas ir vizualinis raiškumas (iki 3 balų), – argumentuota autoriaus nuomonė (iki 2 balų), – žodinio pristatymo kalbinis raiškumas (iki 2 balų). <p>Referato vertinama:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizės išsamumas, problematikos suvoktumas (iki 4 balų), – medžiagos pateikimo nuoseklumas ir loginė struktūra (iki 4 balų), – medžiagos pateikimo grafinis raiškumas (iki 2 balų). <p>Rašto darbai, neatitinkantys galiojančių ChGF rekomendacijų rašto darbams, nevertinami.</p> <p>Dalyvavus mažiau nei 50 proc. seminarų ir/arba neatsiskaičius už seminarus, neleidžiama laikyti egzamino.</p>
Egzaminas	60	Pavasario egzaminų sesija	<p>Vertinama 10 balų sistemoje, vedant galutinį pažymį dauginama iš svorio koeficiento 0,6 (60%).</p> <p>Egzaminas raštu. Egzamino bilietą sudaro keturi lygiaverčiai atviri klausimai po vieną iš 1-3 ir vieną iš 4-6 šio dalyko paskaitų teminių dalių. Atsakymai į kiekvieną klausimą vertinami atkirai 10 balų sistemoje, iš jų vedamas vidurkis.</p> <p>Vertinimo kriterijai:</p> <p>9-10 – Puikios arba labai geros žinios ir gebėjimai. Sugebama vertinti.</p> <p>8 – geros žinios ir gebėjimai, gali būti neesminių klaidų. Sugebama apibendrinti.</p> <p>7 – Vidutinės žinios ir gebėjimai, yra klaidų. Sugebama analizuoti.</p> <p>6 – Žinios ir gebėjimai nesiekia vidutinių, yra esminių klaidų. Sugebama taikyti žinias.</p> <p>5 – Žinios ir gebėjimai dar tenkina minimalius reikalavimus, daug klaidų. Sugebama suprasti.</p> <p>1-4 – Netenkinami minimalūs reikalavimai.</p>

Dalyko (modulio) tikslas: studijų programos ugdomos kompetencijos		
Socialinės geografijos tikslas – išugdyti šias studento kompetencijas: 1) kritišką bei analitinį mąstymą ir vertinimą; 2) racionalų argumentavimą; 3) savarankiško ir kolektyvinio darbo įgūdžius; 4) informacijos, reikalingos tolesniam profesiniam darbui, paieškos, analizės ir išvadų pateikimo gebėjimus.		
Dalyko (modulio) studijų siekiniai	Studijų metodai	Vertinimo metodai
<p>Modulį įvykdęs studentas turėtų gebėti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) įvertinti pasaulio visuomenių teritorinės sklaidos ypatumus ir dėsningumus; 2) suprasti socialinių problemų priežastis ir galimus sprendimo būdus; 3) rinkti socialiniam geografiniam tyrimui reikalingą informaciją; 4) taikyti socialinės geografijos tyrimo metodus; 5) analizuoti ES politiką skirtą socioekonominiams teritoriniams skirtumams mažinti; 6) identifikuoti tam tikros teritorijos socialines problemas ir numatyti galimus sprendimo kelius ; 	<p>Probleminis dėstymas, vaizdinės (žemėlapiai, schemas, nuotraukos) medžiagos pristatymas ir analizė, diskusija aktualiais socialiniais klausimais, iliustracinių pavyzdžių paieška ir debatai ;</p>	<p>Egzaminas</p>

7) verbaliai pristatyti probleminę socialinės geografijos temą auditorijoje, argumentuotai atsakyti į kolegų klausimus ir jei reikia, apginti savo nuomonę.	tiriamieji metodai (informacijos paieška, literatūros skaitymas, pranešimo rengimas ir pristatymas).	Pranešimas
---	--	------------

Socialinė geografija

Temos	Kontaktinio darbo valandos							Savarankiškų studijų laikas ir užduotys	
	Paskaitos	Konsultacijos	Seminarai	Pratybos	Laboratoriniai darbai	Praktika	Visas kontaktinis darbas	Savarankiškas darbas	Užduotys
Įvadas į kursą. Dalyko aprašo ir literatūros pristatymas.	1						1		
1. SOCIALINĖS GEOGRAFIJOS MOKSLO RAIDA									
1.1. Socialinės geografijos kilmė. Socialinė geografija visuomeninės geografijos formavimosi kontekste (Friedrich Ratzelio, Paul Vidal de la Blache darbai). Sociologų E. Demolinso, Le Play ir E. Durkheimio įnašas į socialinę geografiją. Socialinės morfologijos samprata. Socialinės higienos tyrimai. Socialinės geografijos užuomazgos 19 a. – 20 a. pr. literatūroje.	3	1	1				5		
1.2. Vokiškoji socialinė geografija. Hans Bobeko, Wolfgang Hartke darbai. „Egzistavimo bazinių funkcijų“ ir „Visuomenės grupių“ sampratos. Vokiškosios socialinės geografijos kritika.	3						3		
1.3. Anglosaksoniškoji socialinė geografija. Socialinių problemų, socialinių grupių ir socialinės elgsenos tyrimai. Čikagos mokykla: Burgesso, Hoyto, Harriso ir Ullmano socialiniai miesto modeliai.	3		1				3	1	literatūros analizė, pranešimas, diskusija, papildymai seminaro tema
1.4. Prancūzų socialinė geografija. Marksistinės ideologijos įtaka moksliniams tyrimams. P. Georgo, M. Sorre, P. Clavalio darbai. „Gyvenimo erdvės“ samprata.	3						3	1	
2. SOCIALINĖS GEOGRAFIJOS METODOLOGIJA									
2.1. Socialinės geografijos tyrimų objektai. Socialinių klausimų, problemų ir socialinių grupių teritoriniai tyrimai. Socialinės erdvės samprata.	3	1	1				5	1	literatūros analizė, pranešimas, diskusija, papildymai seminaro tema
2.2. Socialinės geografijos tyrimų metodai. Statistinių ir kartografinių metodų taikymas socialinėje geografijoje. Apklausos ir klausimyno sudarymas. Intervjų ir intervių gido sudarymas.	3		1				4	1	

Teritorinių lygmenų ir teritorinių etalonų atranka. Socialinių grupių ir socialinių veikėjų atranka.										
2.3. Socialinės geografijos tyrimų šaltiniai. Statistiniai duomenys ir jų naudojimo problema. Kraštovaizdis, kaip socialinės informacijos šaltinis. Netradicinių šaltinių (literatūros, kino filmų, nuotraukų) naudojimas socialinėje geografijoje.	2		1					3	1	
3. PASAULIO REGIONŲ SOCIALINIAI SKIRTUMAI IR SOCIALINĖS POLITIKOS										
3.1. Pasaulio visuomenės vystymosi netolygumai. Socialinių teritorinių skirtumų vertinimo rodikliai. Gyvenimo kokybės indeksas ir teritorinė sklaida. Žmogaus socialinės raidos indeksas ir teritorinė sklaida. Socioekonominio teritorinio netolygumo teorijos.	5	1	1					7	1	literatūros analizė, pranešimas, diskusija, papildymai seminaro tema
3.2. ES socioekonominiai regioniniai skirtumai. Ekonominio išsivystymo lygio regioniai skirtumai. Socialiniai teritoriniai skirtumai. Nedarbo problema. ES priemonės skirtos socioekonominiams teritoriniams skirtumams mažinti. Lietuvos socioekonominiai teritoriniai skirtumai ir valstybės socialinė teritorinė politika.	6		2					8	1	
Pasiruošimas egzaminui ir jo laikymas								2	15	
Iš viso	32	3	8					45	22	

Vertinimo strategija	Svoris proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai
Egzaminas	80	Rudens semestro pabaiga	<p>Už kursą atsiskaitoma egzaminu raštu. Egzamino bilietą sudaro 3 klausimai iš kiekvienos kurso dalies. Bendras pažymys skaičiuojamas vedant aritmetinį vidurkį.</p> <p>Vertinama 10 balų sistemoje, vėliau sumuojant dauginama iš svorio koeficiento 0,8 (80%).</p> <p>Vertinimo kriterijai:</p> <p>9-10 – Puikios arba labai geros žinios ir gebėjimai. Sugebama vertinti.</p> <p>8 – Geros žinios ir gebėjimai, gali būti neesminių klaidų. Sugebama apibendrinti.</p> <p>7 – Vidutinės žinios ir gebėjimai, yra klaidų. Sugebama analizuoti.</p> <p>6 – Žinios ir gebėjimai nesiekia vidutinių, yra esminių klaidų. Sugebama taikyti žinias.</p> <p>5 – Žinios ir gebėjimai dar tenkina minimalius reikalavimus, daug klaidų. Sugebama suprasti.</p> <p>1-4 – Netenkinami minimalūs reikalavimai.</p>
Teminis pranešimas seminare	20	Iki paskutinės seminarų darbų dienos	<p>Vertinama 10 balų sistemoje, vėliau sumuojant dauginama iš svorio koeficiento 0,2 (20%).</p> <p>Vertinant atsižvelgiama į šiuos darbo aspektus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Darbo struktūrą ir apimtį, - Analizę ir išvadas,

			- Vaizdines priemonės ir apipavidalinimą. Neatlikus teminio pranešimo seminare, neleidžiama laikyti egzamino.
--	--	--	--

Autorius	Leidimo metai	Pavadinimas	Periodinio leidinio Nr. ar leidinio tomas	Leidimo vieta ir leidykla ar internetinė nuoroda
Privalomoji literatūra				
Di Méo G.	2000	Géographie sociale et territoires.		Nathan université
Panelli R.	2004	Social Geographies from Difference to Action		London: Sage Publications.
Valentine G.	2001	Social geographies, Space & Society,		London: Prentice Hall
Papildoma literatūra				
Claval P.	1973	Principes de géographie sociale		Paris: Litec
Sibley D.	1995	Geographies of Exclusions		London: Routledge
		Žmogaus socialinė raida: samprata ir tendencijos		JTVP/SPG
Valantiejus A.	2007	Sociologijos istorija: teorinės idėjos, problemos ir sąvokos		Vilnius, Socialinių tyrimų institutas-Vilniaus universiteto leidykla
Vosyliūtė A., Kasparavičienė V., Maniukaitė G., Kocai E.	2004	Varguomenė: gyvensena ir vertybės		Vilnius, Socialinių tyrimų institutas
Vosyliūtė A.	2007	Socialinės grupės: iš praeities į dabartį		Vilnius, Socialinių tyrimų institutas

Autorius	Leidimo metai	Pavadinimas	Periodinio leidinio Nr. ar leidinio tomas	Leidimo vieta ir leidykla ar internetinė nuoroda
Privalomoji literatūra*				
Le Bras, H.	2008	The Nature of Demography		Princeton University Press
Kanopienė, V.	2008	Socialinė demografija		Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas
Kasnauskienė, G.	2006	Demografijos pagrindai		Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla
Prakapienė, D.	2007	Demografijos pagrindai		Kaunas: Šviesa
Weeks, J. R.	2007	Population: An Introduction to Concepts and Issues		Wadsworth Publishing
* Kurso programą atitinkančių vadovėlių nėra, todėl visa literatūra laikytina pagalbine, čia pateikti labiausiai rekomenduotini darbai				
Papildoma literatūra				
Demeny, P., G. McNicoll (ed.)	2003	Encyclopedia of population		New York [etc.]: Macmillan, Reference USA: Thomson Gale
Yaukey D., D. L.	2007	Demography: The Study of		Waveland Press

Anderton, J. H. Lundquist		Human Population		
Preston, S. H., P. Heuveline, M. Guillot	2001	Demography: measuring and modeling population processes		London: Blackwell
Stankūnienė, V. ir kt.	2001	Paramos šeimai politika: samprata ir patyrimas		Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas
Vaitekūnas, S.	2006	Lietuvos gyventojai: Per du tūkstantmečius		Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas